

Utan kontakter med ett lands fackliga organisationer är det svårt att förstå vad som sker i arbetslivet. Fackliga företrädare ger ett annat perspektiv än företag och myndigheter – ett underifrånperspektiv. För att effektivt kunna arbeta med fattigdomsbekämpning i ett land är det avgörande att låta bägge parterna på arbetsmarknaden komma till tals. I denna skrift från Union to Union ges en kortfattad beskrivning av den fackliga rörelsen i Latinamerika och konkreta tips för kontakter med fackföreningar i olika länder.

Upplandsgatan 3
S-111 23 Stockholm,
Sweden
tel: +46(0)8 798 00 00
info@uniontounion.org
@uniontounion
www.uniontounion.org

Fackföreningsrörelsen Latinamerika
Fackföreningsrörelsen Latinamerika

FACKFÖRENINGSS- RÖRELSEN **LATINAMERIKA**

UNION
TO UNION
LO, TCO & SACO GLOBAL

Därför behövs fackföreningsrörelsen

Både FN-stadgan och ILO:s kärnkonventioner slår fast rätten att bilda och tillhöra fackföreningar. Trots detta kränks de fackliga rättigheterna dagligen. Den respekt för fackligt arbete som vi är vana vid i Sverige gäller inte alls i många av världens länder. Detta skadar inte bara människors möjligheter att göra sin röst hörd, utan också samhället att utvecklas.

Totalt sett har den globala fackföreningsrörelsen tappat medlemmar under det senaste decenniet. Men medlemsraset har framför allt skett i Europa och Nordamerika, i utvecklingsländerna har den fackliga medlemsutvecklingen varit bättre. I flera fattiga länder har facket behållit sin styrka och i ett antal länder har facket till och med gått framåt. Detta innebär sammantaget att den globala fackföreningsrörelsen förskjutits, en allt större andel av medlemmarna lever i fattiga länder.

För miljontals människor i fattiga länder är facklig verksamhet den enda

vägen till inflytande över den egna livssituationen. Facklig organisering nationellt skapar också en möjlighet till internationell facklig samverkan och dialog om arbetsvillkoren i världen. Räknat i antal individuella medlemmar är facket världens största globala folkrörelse.

Utän kontakter med ett lands fackliga organisationer är det svårt att förstå vad som sker i arbetslivet. Fackliga företrädare ger ett annat perspektiv än företag och myndigheter. Ett underifrånperspektiv. För att det ska vara möjligt att effektivt bekämpa fattigdomen är det viktigt att dessa röster finns med i debatten. Minskad fattigdom handlar inte bara om ekonomi – framförallt handlar det om att ge människor möjlighet att påverka sina villkor i arbetsliv och samhälle. Om bägge parterna på arbetsmarknaden erkänns – både arbetsgivare och fackliga representanter – så kan kollektivavtal upprättas som bidrar till stabilitet och

Medlemmar ur den colombianska centralorganisationen CUT, som har omkring en halv miljon medlemmar.

långsiktighet i ekonomin. I forskningsöversikten *Power to the People*, utgiven av Internationella valutafonden, visar forskarna Florence Jaumotte och Carolina Osfria Buitron att det finns ett starkt samband mellan hög facklig organisationsgrad och jämlikhet. Det motsatta gäller också – svaga fackföreningar leder till ökade ekonomiska klyftor. I andra studier har Världsbanken visat att fungerande fackliga organisationer också skapar ökad effektivitet i ett lands ekonomi. Det finns med andra ord ett påvisat samband mellan facklig

organisering och framgångsrik fattigdomsbekämpning.

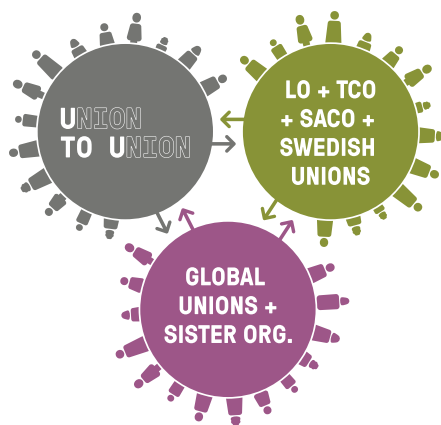
En central fråga för den globala fackföreningsrörelsen handlar om kravet på anständiga arbetsvillkor – vanligen kallat Decent Work. I begreppet ingår flera saker: fackliga rättigheter, trygga anställningar, löner som det går att leva på, rimliga arbetstider, arbetarskydd och en säker arbetsmiljö. Vissa grupper på den globala arbetsmarknaden har sämre arbetsvillkor än andra. Hit hör migrantarbetare, kvinnor och personer långt ut i produktionskedjorna, det vill

säga de som arbetar för underleverantörer eller i bemanningsföretag.

ILO, FN-organet för arbetslivsfrågor redovisar den högsta globala arbetslösheten någonsin, samtidigt har allt fler människor fått otrygga arbeten i form tillfälliga kontraktsanställningar, säsongsjobb eller arbeten på bemanningsfirmor. De har inte bara sämre arbetsvillkor, utan förlorar också arbetet först om krisen ytterligare förvärras.

LO, TCO och Saco bedriver fackliga biståndsprojekt genom Union to Union. Projekten finansieras i huvudsak av Sida. Ett huvudsyfte med projekten är att stärka uppbyggnaden av demokratiska fackliga organisationer i omvärlden som ett led i att bekämpa fattigdomen. De fackliga organisationerna är unika eftersom de är den part på arbetsmarknaden som kan teckna kollektivavtal och förhandla med arbetsgivarna vilket i förlängningen skapar förutsättning för ekonomisk tillväxt och långsiktig ekonomisk utveckling.

Union to Union har inga kontor i de länder där projekten bedrivs. Projekten drivs endast genom existerande fackliga organisationer; nationella, regionala eller globala. Alla organisationer som kallar sig fackliga är dock inte medlemsstyrda. I flera länder finns fackföreningar som styrs av staten. I ett land som Kina tillåts enbart den statligt kontrollerade fackföreningsrörelsen. I Zimbabwe har staten bildat en konkurrerande facklig organisation.

I andra fall har arbetsgivare initierat facklig verksamhet, så kallade gula fackföreningar, som Solidaristarörelsen i Centralamerika eller inhouse unions i Pakistan.

Union to Union samarbetar endast med självständiga och demokratiska fackliga organisationer. Samarbetet bedrivs inom ramen för International Trade Union Confederation (ITUC). Ofta används också den svenska beteckningen för organisationen, IFS - Internationella fackliga samorganisationen. ITUC bildades i november 2006 genom en sammanslagning av två tidigare fackliga internationaler. ITUC har för närvarande 328 medlemsorganisationer i 155 länder med sammantaget 168 miljoner medlemmar. En aktuell lista på ITUC:s medlemsorganisationer finns på deras hemsida: www.ituc-csi.org.

ITUC består i sin tur av fyra regionala strukturer. ITUC-Africa för organisationer på den afrikanska kontinen-

ten, TUCA för organisationer på den amerikanska kontinenten, ITUC-AP för organisationer i Asien och PERC för europeiska fackföreningar. En separat organisation är Europafacket, vanligen kallad Europeiska Fackliga Samorganisationen (EFS) för fackliga centralorganisationer inom EU. EFS engelska beteckning är European Trade Union Confederation (ETUC).

LO:s, TCO:s och Sacos medlemsförbund tillhör globala sammanslutningar för förbund inom samma bransch (Global Union Federation). Tillsammans med dem driver förbunden utvecklingsprojekt. De globala facken arbetar också med gemensamma frågor för sina medlemmar och bedriver fackliga solidaritetsaktioner. De bevakar kränkningar av fackliga rättigheter och sluter globala ramavtal med multinationella företag. Avtalen fungerar som ett kollektivavtal på global nivå och omfattar frågor som till exempel fackliga rättigheter, hälsa, säkerhet och miljö samt jämställdhet på arbetsplatserna. I dag finns ett 100-tal globala ramavtal, men

antalet ökar för varje år. Till skillnad från uppförandekoder, som ensidigt antas av företagen själva, har de godkänts av både arbetstagare och arbetsgivare och är därmed juridiskt bindande. Flera företag med huvudkontor i Sverige har slutit internationella ramavtal, däribland SKF, Skanska, H&M, SCA, IKEA, Securitas, Electrolux och Saab Tech. Inom stora multinationella koncerner finns koncernfackliga sammanslutningar. I dessa träffas företrädare för fackklubbar inom koncernen från de regioner i världen där företaget är verksamt. För företag med global räckvidd blir också koncernfacken globala, som koncernfacken inom Atlas Copco eller SKF.

Inom EU-området finns obligatoriska sammanslutningar för arbetstagarrepresentanter inom företag som är verksamma i flera EU-länder, dessa kallas European Works Councils (EWC). På global nivå är det inte bindande för företag att understödja det koncernfackliga samarbetet, men det sker ändå ofta efter överenskommelser med facket.

LÄNKAR:

Union to Union: www.uniontounion.org	ITUC-America (TUCA): www.csa-csi.org
LO: www.lo.se	ITUC-AP: www.ituc-ap.org
TCO: www.tco.se	PERC: http://perc.ituc-csi.org
Saco: www.saco.se	TUAC: www.csa-csi.org
ITUC: www.ituc-csi.org	GLOBALA FACK : www.global-unions.org
ITUC-Africa: www.ituc-africa.org	ILO : www.ilo.org

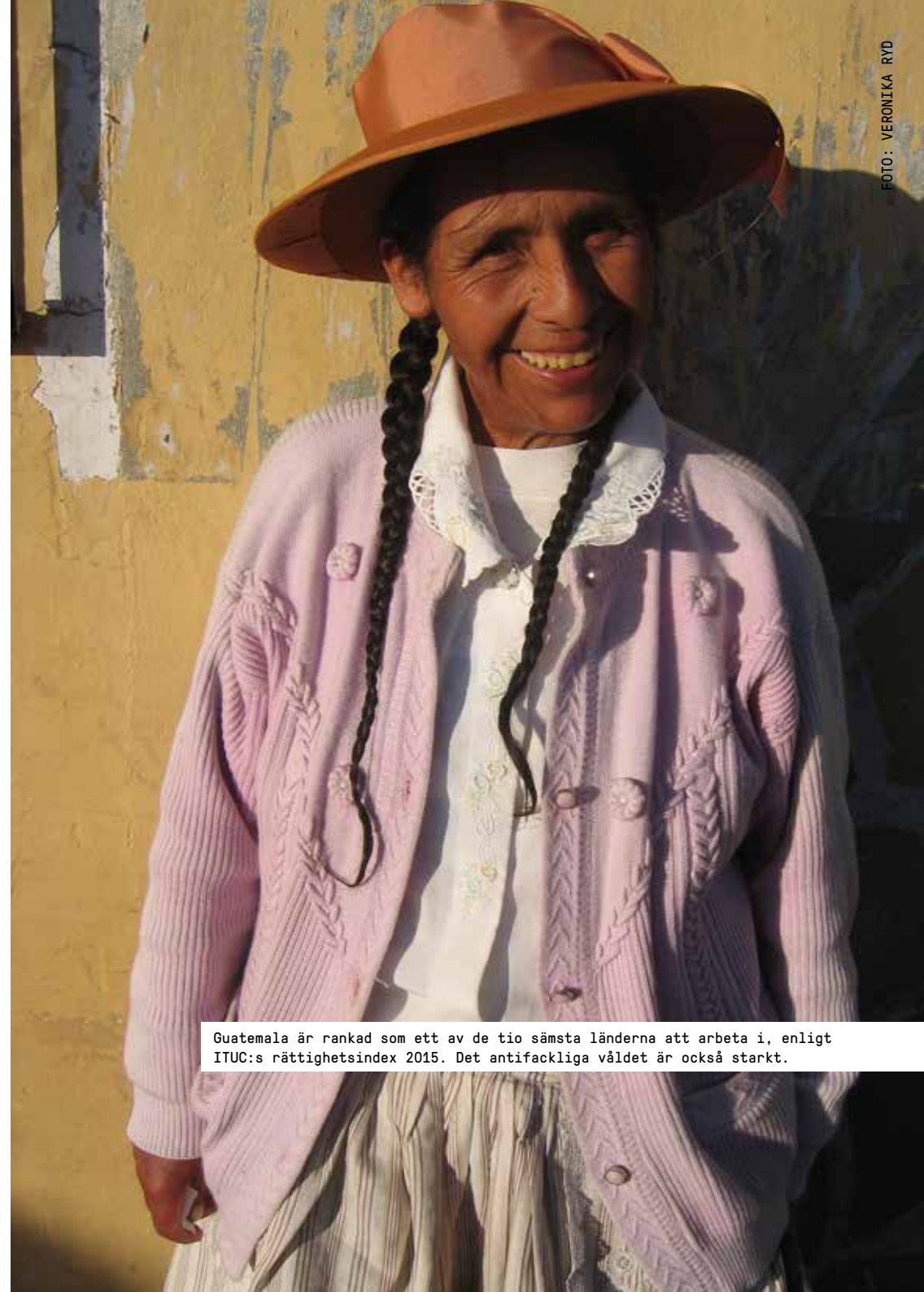
Latinamerikanska fackföreningsrörelsen

I flera latinamerikanska stater är fackföreningsrörelsen den dominerande folkrörelsen. Det gäller i bland annat länder i som Brasilien, Argentina, Chile och Dominikanska republiken. Latinamerikansk fackföreningsrörelse spelar en stor roll för att förbättra villkoren för anställda och för att upprätta en fungerande arbetsmarknad. En central fråga är försvaret av mänskliga rättigheter i arbetslivet, vilket framför allt innebär att de grundläggande ILO-konventionerna sätts i fokus. Men den latinamerikanska fackföreningsrörelsen spelar också en vidare roll. I flera länder är den offentliga sektorn svag. Där har fackföreningsrörelsen ofta fått överta rollen som bildningsorganisation, som organisatör av fritidsaktiviteter och som informatör i sexualrådgivningsfrågor. Den latinamerikanska fackföreningsrörelsen har också varit en avgörande kraft för att demokratisera flera av länderna. I Paraguay störtades diktatorn Stroessner 1989 av den oppositionella fackliga rörelsen. Även i Brasilien, Bolivia, Chile och Argentina var den fackliga rörelsen en betydande kraft i övergången från diktatur till demokrati.

Den fackliga rörelsen har en lång historia i Latinamerika. När svenska

arbetare gick ut i storstrejk 1909 fick de stöd av fackföreningar i Brasilien. Under perioden efter andra världskriget växte den latinamerikanska fackföreningsrörelsen snabbt. I Bolivia kom den att utgöra en rejäl maktfaktor. I Chile var stödet från många fackliga ledare en orsak till att Salvador Allende lyckades vinna presidentvalet. Den terror som följde efter störtandet av Allende 1973 kom därför att rikta sig också mot den fackliga rörelsen. I Mexiko pågår en ständig dragkamp mellan oberoende och mer företagsanknutna fackföreningar. I några länder, som i Ecuador, finns en lång tradition av samarbete mellan fackföreningsrörelsen och organisationer för urfolk. Det finns allt fler fackföreningar i Latinamerika som organiserar offentliganställda, flera av dessa har lett protesterna mot det senaste decenniets privatiseringar. I ett antal länder är de fackliga rättigheterna inskränkta för offentliganställda, det handlar särskilt om förhandlings- och strejkrätten. Den kanske bäst organiserade yrkesgruppen i Latinamerika är lärarna, i länder som Brasilien, Chile, Argentina och Colombia finns stora lärarförbund.

Den starkaste fackliga rörelsen i Latinamerika återfinns i dag i Brasilien.

Guatemala är rankad som ett av de tio sämsta länderna att arbeta i, enligt ITUC:s rättighetsindex 2015. Det antifackliga våldet är också starkt.

Det brasilianska CUT (Central Unita-ria de Trabahadores) fungerar som en motor för hela kontinentens fackföreningar. Under 1970-talet organiserade sig bil- och metallindustriarbetare i den gigantiska industristaden São Paulo. En av de centrala ledargestalterna var Luiz Inácio da Silva, "Lula", som började som facklig aktivist på Scania – ett av de svenska industriföretag som hade etablerat sig i staden. Snart började en organisering även i andra delar av landet. Parallellt med bildandet av CUT tog några fackliga förtroendevalda också initiativ till det nya arbetarpartiet PT (Partido dos Trabalhadores), som förde Lula till presidentmakten 2002. Lula var president fram till 2010 då Dilma Rousseff blev ny president i Brasilien.

En snabb överblick av övriga länder i Latinamerika uppvisar stora variationer i fackliga villkor. I Argentina har den fackliga rörelsen CGT spelat en stor roll för den folkliga mobiliseringen mot IMF och nyliberala politiska lösningar, särskilt tydligt var detta i samband med finanskrisen i början av 2000-talet. CGT samarbetar också med rörelsen för arbetslösa, piqueteros. Trots att den fackliga organisationsgraden har sjunkit de senaste åren i Chile är den fortfarande relativt hög. Men där finns också många lokala fackföreningar som endast är företagsanknutna. I Paraguay har CUT spelat en avgörande roll för demokratiseringen av landet. Flera förbund är starka, men totalt sett har den

fackliga rörelsen försvagats på grund av splittring och ett svagt ledarskap. I Bolivia är fackföreningsrörelsen fortfarande betydelsefull, men har försvagats till följd av privatiseringen och nedgången inom gruvnäringen, där fackföreningsrörelsen har sin bas. Ett annat problem har varit den starka politiseringen och nedbrytande inre strider. I Peru har den fackliga rörelsen försvagats till följd av den tidigare presidenten Fujimoris anti-fackliga politik och på grund av inre splittring. I Ecuador spelar den fackliga rörelsen en betydande roll för att försvara de anställdas intressen. I Colombia har paramilitären satt i system att mörda fackliga ledare. Den helt dominerande fackliga rörelsen i Colombia är centralorganisationen CUT som har omkring en halv miljon medlemmar. I Venezuela har den fackliga rörelsen blivit starkt indragen i landets politiska konflikter. En facklig organisation stöder president Nicolás Maduro, FTB, medan en annan står och i opposition till honom, CTV.

I flera länder i Centralamerika finns flera starka fackliga organisationer. I några länder har dock arbetsgivare och konservativa delar av den katolska kyrkan tagit initiativ till en företagskontrollerad fackföreningsmodell, den så kallade Solidarista-rörelsen eller Movimiento Solidarista. I Dominikanska republiken finns en framväxande fackföreningsrörelse som samarbetar med svenska Livsmedelsarbetareförbundet.

En central fråga för fackföreningsrörelsen är att skydda rätten till självförsörjning av livsmedel. Många arbetsgivare och repressiva regimer upplever fackföreningarna som ett hot och kränker systematiskt de fackliga rättigheterna. I särklass farligast är det att vara fackligt aktiv i Colombia, där fackliga ledare blivit en måltavla för paramilitären och tidvis av gerillan. Under de senaste 20 åren har 2 500 fackliga aktivister i landet mördats. I Guatemala fortsätter det antifackliga våldet oavbrutet, med mord, hot, trakasserier, skottlossning mot bostäder och räder mot fackliga kontor. I El Salvador tillämpas inte ILO-konvention 87 om rätten att bilda fackliga organisationer, trots att den ratificerades 2006. I Dominikanska republiken och i Mexiko använder sig arbetsgivare av svartlistning och i Mexiko förekommer systematiskt

våld och trakasserier mot anställda i maquiladoras (frizoner). Barnarbete är fortfarande ett stort problem i Latinamerika, i synnerhet i de fattigaste andinska länderna. Kvinnornas snabba inträde på arbetsmarknaden har inte följts av en förbättrad levnadsstandard för kvinnorna. Både arbetsmarknaden och fackföreningsrörelsen är köns-segregerad. De dominerande förbunden finns inom sektorer med många män. I Latinamerikas ekonomiska frizoner där många kvinnor arbetar, är de fackliga rörelserna svagare. Men under det senaste decenniet har frågan om jämställdhet blivit allt viktigare för fackföreningsrörelsen. Genom att stärka de fackliga organisationerna inom kvinnodominerade branscher bidrar de fackliga organisationerna till att minska fattigdomen.

BETYDELSEFULLA FACKLIGA ORGANISATIONER I LATINAMERIKA SOM SAMTLIGA TILLHÖR ITUC:

LAND	ORGANISATION	ANTAL MEDLEMMAR
Argentina	CGT	4,4 miljoner
Brasilien	CUT	7,8 miljoner
Brasilien	Força Sindical	2,1 miljoner
Colombia	CUT	510 000
Mexiko	CTM	1,5 miljoner
Mexiko	CROC	1,2 miljoner

DEN AMERIKANSKA KONTINENTENS FACKLIGA ORGANISATIONER:

■ ITUC:s regionala organisation för den amerikanska kontinenten CSA/TUCA - www.csa-csi.org - har huvudkontor i São Paulo i Brasilien.

GLOBALA FACK – LATINAMERIKA:

EI. Lärarförbund. Kontor i San José, Costa Rica.
Hemsida: www.ei-ie.org

BWI. Byggnads- trä- och skogsarbetarfack. Kontor i Panama, i Lima, Peru och i Santiago, Chile.
Hemsida: www.bwint.org

UNI. Handelsförbund. Kontor i Montevideo, Uruguay.
Hemsida: www.uniglobalunion.org

PSI. Offentliganställdas förbund. Kontor i São Paulo, Brasilien.
Hemsida: www.world-psi.org

IUF. Livsmedels- och hotellarbetarfack. Kontor i Montevideo, Uruguay.
Hemsida: www.iuf.org och www.rel-uita.org/

ITF. Transportarbetarförbund. Kontor i Rio de Janeiro, Brasilien.
Hemsida: www.itfglobal.org/en/global/

IndustriALL. Metallfack. Kontor i Montevideo, Uruguay.
Hemsida: www.industrialall-union.org

IFJ. Journalistförbund. Kontor i Buenos Aires, Argentina.
Hemsida: www.ifj.org

I Costa Rica är bananproduktionen omfattande, men organisationsgraden låg. Facket kämpar därför för att få fler arbetstagare att gå med i facket.

Union to Union 2015
Omslagsbild: Byggarbetstagare i Brasilien. Foto: Mats Hammarlund
Text: Mats Wingborg
Form: Ulrika Forsberg/Press Art
Skriften är framtagen med stöd av Sida. Sida ansvarar ej för innehållet